www.kurdistannet.org
01/07/2003 22:49

با جارێکی دیکە
بە دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق دابچینەوە

بەشی یەکەم

سەرۆ قادر

ئیمەی خەڵکی کوردستان بۆمان هەیە هەڵوەستەیەکی جدی لەسەر چۆنیەتی دامەزرانی دەوڵەتی عێراقی بکەین، ئەو دەوڵەتەی دوای ساڵی ١٩١٨ بەدەستی ئینگلیزان لەسەر کەلاوەکانی ئەمپراتۆڕیی عوسمانی دامەزرا. هەروەها بۆمان هەیە ئەو مافەی خۆمان لە دارشتنەوەی دەوڵەتی عێراقی دووەمدا ممارەسە بکەین کە دەبێ عێراقی ئایندە چتۆ دەوڵەتێك و بەپێی کام سیستەمە بەڕێوەبچێت تاکو جێی ئێمەی تێدا ببێتەوە.

وەك دیارە ئێستا دەوڵەتی عێراق لێکهەڵوەشاوەو شتێکیش بەناوی حکومەتی مەرکەزیی ئەم وڵاتە وجودی نیە. ئێمەی خەڵکی کوردستان لەم لێکهەڵوەشانە خۆشحاڵین و بۆ هاتنەدیشی گومانمان لە چوونە ناو ئەو هاوپەیمانیە نێودەوڵتیە نەکرد کە ئەرکی لەناوبردنی دەوڵەتی عێراقی خستبووە سەرشانی خۆی. کاتێکیش کە ئەم دەوڵەتە لەبەریەك ترازا حکومەتی کوردان کە دوانزە ساڵ تەمەنی بوو لەرزەیەکی تێنەکەوت. ئەمەش وادەگەیەنێ کە سیستەمی ئێمە هیچ پەیوەندییەکی ئابووری و کۆمەڵایەتی بە حکومەتی عێراقەوە نەمابوو، ئەوەندە نەبێ کە دەبوا هەمیشە لەناو سەنگەری سوپایی و دیپلۆماسی دابین تاکو خۆمان لە بەڵای حکومەتی عێراق بپارێزین. لە واقیعی عەمەلیدا لەم ناوچەیە دوو سیستەمی لە ناوەرۆکدا لێکدی جیاواز دەژیان کە لە هەر یەکەیاندا نەتەوەیەك دەژیا و سیستەمی سیاسی تایبەت بەخۆیان هەبوو؛ عێراقێکی دیکتاتۆریی فاشی و کوردستانێکی دیموکراتی فرەیی.

ئەو هۆکارە دەبێتە جێی پرسیار کە ئەم دوو پارچەیەی عێراقی هێندە لێکدی دوور راگرتووە. بۆ؟

کاتێك هەردوو وڵاتی کۆلۆنیالی بریتانیا و فەرەنسا پاشماوەکانی ئەمپراتۆریی عوسمانیان دابەشی، بەرژەوەندییەکانی ئەوسایان و ستراتیژییان بۆ مانەوەی درێژخایەنیان لە رۆژهەلات بووە بنەمای تێڕوانینیان بۆ دیاریکردنی سنووری هەر دەوڵەتێکی تازەی دەستکردیان. هەر ئەو ستراتیژییەو سیاسەتە لێهەڵێنجراوەکانی دوایی ئەو، تاوانباری سەرەکین لە پشتگوێ خستنی خواستەکانی میللەتێکی گەورەی وەك کوردان. دابەشکردنی کوردستان بەسەر چوار پارچەدا و بۆ چوار دەوڵەتی دراوسێی خاوەن کێشەی مێژوویی لەگەڵ هەڤ، دۆزی کوردانی خستە ناو هاوکێشەیەکی هێندە ئاڵۆزەوە کە ئەوە بۆ سەدەیەك دەچێ لێی قورتار نابن. ئەو هاوکێشەیە لە بارانیدا هەیە بەردەوام بەرژەوەندییە جیهانیەکانی زلهێزەکان دابین بکات یان بەپێچەوانەوە بیانخاتە مەترسییەوە. ئێستا چوکڵەیەکی بەهێزی ئەم هاوکێشەیە لێکهەڵوەشاوە کە دەوڵەتی عێراقە. لەوێدا کوردستان بۆ ماوەی دوانزدە ساڵە حکومەتێکی میللی پێکهێناوەو خۆی بەرێوەدەبات. میللەتی ئێمە حەقیەتی نیگەران بێت داخوا ئایندەی حکومەتەکەی چی دەبێ؟

میللەتی کورد هیچ کاتێك بە دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق و لکێندرانی پێیەوە خۆشحاڵ نەبووە. لەوەتای عێراق دامەزراوە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان لە خەبات دایە بۆ سەندنەوەی مافە زەوتکراوەکانی کوردان. دوای ئەوەی کە دەوڵەتی عێراق بووە واقیعێکی سەپێندراو، خواستەکانی کوردستان قۆناغ دوای قۆناغ واقیعبینێتی بەسەردا زاڵ دەبوو، لە بریدا تەنازولی لە مافە نەتەوەییە نەگۆڕەکانی دەکرد کە رووی لە سەربەخۆیی دابوو. هەڵبەت پەیدابوونی بزووتنەوەی ناسیۆنالیستی عەرەب و پەرەسەندنی لاباڵی دیموکراتخواز لە ناویاندا بەتایبەتی فکری شیوعی (کۆمۆنیست) لە بە ئایدیۆلۆژیی کردنی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان کاریگەر بوون. هەڵبەت نامەوێ باسیش لە کارتێکردنی کێشەی نێوان سۆڤیەت و رۆژاوا بکەم کە دۆزەکانی دنیایان خستبووە ناو بلوکبەندیەکی حەتمی کە نەدەکرا کورد لێی بەدەر بن.

لەو ماوە دووورودرێژەی کە هەشتا ساڵی خایاند زۆربەی لاباڵەکانی ئۆپۆزیسیۆنی عەرەبی هاتنەسەر کارو نەیانتوانی مامەڵەیەکی عادیلانە لەگەڵ دۆزی کوردستان بکەن. ئەگەر لەبەرچاویشمان بێت کە فکری ناسیۆنالیستی عەرەب نەك هەر لە عێراق بەڵکو لە هەموو جیهانی عەرەبدا نەکاریا چارەسەرێك پێشکەش بکات. سەرەنجام نوکە بووەتە مەکۆی داڵدەدانی توندڕۆیی و

www.kurdistannet.org
01/07/2003 22:49

بەرەنگاربوونەوەی شارستانیەت. لێرەدا نیگەرانی کوردان لە بەشی عێراقدا مەعقەلیەت وەردەگرێ کە هیچ تەمایان بە دانپێداهێنانی رای گشتی سیاسی و دینی عەرەب نەبێت بە چەشنێك کە خواستە میللیەکانیان دابین بکات.

بەشی کوردان لە مێژووی عێراقدا تەنیا بەرەنگاربوونەوەی ئەو جەنگانە بووە کە ئەو دەوڵەتە بەسەریدا سەپاندووە. بۆیە نابێ لەناو پەردەی دپلۆماسیدا ئەم راستیە بشاردرێتەوە کە کورد هیچ کاتێك رەفتاری هاوڵاتیان لەلایەن عێراقەوە لەگەڵ نەکراوە تا ئێستا هەست بە ئینتما بکەن و شانازی بە عێراقیەتی خۆیانەوە بکەن. ئەگەر دیقەت بکرێ دەردەکەوێ کە هەر ئەم لایەنە بوو وایکرد کورد زۆر بە ئاسانی هاوپەیمانیی ئەمریکاو بریتانیا قبوڵ بکەن و لە رووخاندنی دەوڵەتی عێراق بەشدار بن. کەچی عەرەب تا ئێستاش دیفاعی لێدەکەن و رۆژ بەرۆژ شەری دژی ئەمریکا توندتر دەکەن.

ئەم قسەیە بەو مانایە نیە کە بایەخ بۆ تێگەیشتنی عەرەب سەبارەت بە دۆزی کوردستان نەدرێ. وەك دیارە کورد گرنگیەکی زۆر بە رای گشتی عەرەب بەتایبەتی عێراق دەدات و بە هۆکارێکی کاریگەری دەزانێ. ئەوەی جێی سەرنجە عەرەب بۆخۆیان لە کێشەی دژی ئەمریکاو ناوخۆیی دان، بۆیە ناشێ دۆزی کوردستان بە کێشەکانی ئەوانەوە گرێ بدرێ. ئینجا تەرەفی قسەی کوردان بە شێوەی سەرەکی ئەمریکایە چونکە ئەو فەرمانرەوای ئەم دەوڵەتەیە و لەرووی قانونیشەوە جێگری دەوڵەتی پێشووی عێراقە. بۆیە دەبێ لەم قۆناغە بگەین و کێشەکەمان لەگەڵ ئەمریکا سارد نەکەینەوەو لەسەر خواستە نەتەوەییەکان سوور بین. پێشموایە نابێ گومانمان هەبێ کە کاربەدەستانی ئەمریکا زۆر خۆیان بە تێگەیشتنی کێشەی نەتەوەیی و ئامانجەکانی لە رۆژهەڵاتی ناوەرست و بەتایبەتی لە عێراق ماندو نەکردووە، زیاتر بە سەرکەوتنەکانیانەوە سەرمەستن کە لە عێراقدا بەو ئاسانیە بۆیان نەدەهاتەدی ئەگەر هاوکاری کوردستانیان نەبایە.

تێبینی کوردستان نێت:

ئەم نوسینە بیروبۆچونی حاوەنەکەیەت، کوردستان نێت لە ناوەرۆکەکەی بەرپرسیار نییە.